

Berlin im Griff

Lidt nyttig baggrundsviden.....

Berlin heute

Berlin har siden 1999 været regeringsby i det genforenede Tyskland. Beslutningen om at flytte den tyske hovedstad fra Bonn til Berlin blev truffet i den tyske Forbundsrag i 1991 med et snævert politisk flertal. Der blev samtidigt truffet beslutninger om massive byggeprojekter til at huse regerings-apparatet, parlamentet (Forbundsrag) og parlamentarikerne. Noget af det mest synlige af dette er nok ombygningen af rigsdagsbygningen (**Reichstag**), som siden 2. verdenskrig stort set havde stået ubenyttet hen. Efter at kunstnerparret Christo og Jean-Claude sommeren 1995 havde pakket rigsdagen ind ('Wrapped Reichstag') påbegyndtes ombygningen med bl.a. ny kuppel af glas tegnet af den engelske arkitekt Sir Norman Foster (London: Millenium Bridge, glasoverdækning af gården ved British Museum, Stansted Airport, London City Hall, Swiss Res hovedkvarter, København: Elefanthuset i Zoologisk have), som stod for hele reoveringen efter at have vundet den internationale arkitektkonkurrence om projektet. Hans oprindelige forslag om en stor glasbaldakin over hele bygningen blev dog ikke gennemført. Der er adgang til taget og kuppelen med en fin udsigt over byen.

Ved siden af Reichstag ligger **Band des Bundes**. Det er en række regeringsbygninger som i lige linie (som et bånd) krydser floden Spree. Her ved **Spreebogen** (Spree-buen) skilte floden indtil 1989 Øst- og Vestberlin og dermed genforener bygningerne symbolsk byen øst-vest. For enden heraf mod vest ligger **Bundeskanzleramt**, som er privatbolig for bundeskanzleren og samtidigt hvad der svarer til indenrigsministerium. Det kaldes i folkemunde 'Kanzlerwaschmaschine' – se selv hvorfor.

For at forstå byen skal man huske, at det kun er 20 år siden muren faldt og 28 års adskillelse af byen afsluttedes. Tyskland blev genforenet i oktober 1990, men mange mener, at Tyskland på flere måder stadig mentalt er delt i to. Dette gælder også i Berlin. Berlin er en nylig sammensmeltning af to byer – Vestberlin som lå som en ø midt i DDR beskyttet af amerikanske, franske og britiske tropper, som først helt forlod byen midt i 90'erne og så Østberlin, som var hovedstad i DDR. Man må gøre sig klart, at i modsætning til andre europæiske storbyer kan det være svært at finde ét egentligt 'centrum'. Der er – mindst – 2 bykerner, og da der har været store omvæltninger i Østberlin siden murens fald er der måske i virkeligheden flere. Man skal altså ikke regne med at kunne 'rumme' byen helt på samme måde som Paris, London eller København.

Efter de massive bombardementer af byen af de allierede fra 1943 til 1945 blev hver 3. af alle boliger ødelagt. I nogle kvarterer var mere end 50% af alle bygninger borte, og resten af bygningerne var mere eller mindre beskadigede. Efter 1945 blev massevis af endnu eksisterende industri demonteret af russerne og sendt til Sovjetunionen som krigsskadeerstatning. Store dele af byen er altså en 'ny' by genopbygget efter 1945. Samtidigt forhindrede splitelsen af byen med oprettelse af to tyske stater i 1949 en overordnet arkitektonisk planlægning for byen, som udviklede sig forskelligt i dens to halvdele.

Berlin im Griff

Vestberlin blev efter 2. verdenskrig en slags vestens udstillingsvindue midt i socialistisk fjendeland. Byen havde særstatus på flere måder. Bl.a. var der ingen værnepligt og den var på en lang række måder subsidieret af Vesttyskland og de vestlige stormagter. Den manglende værnepligt tiltrak mange 'alternative' kræfter og førte til opståelsen af et kraftfuldt venstreorienteret studenter-miljø, hvorfra voldelige protester og husbesættelser udgik i slutningen af 60'erne og 70'erne. Der er udbredt enighed i dag om, at noget af grobunden for protesterne mod det eksisterende system lå i det manglende opgør med nazitiden i Vesttyskland. Det var i mange år tabu og på trods af de allieredes 'af-nazificering' i slutningen af 40'erne blev mange tidligere nazister og embedsmænd siddende på ledende administrative poster.

Berlin var et symbol på den kolde krig – tydeliggjort af den berømte mur, som blev opført 13. august 1961. Først op i 70'erne og 80'erne blev forholdet mellem de 2 tysklænder normaliseret, og det blev lettere at besøge familie og venner, som man havde været adskilt fra i mange år. Med murens fald 9. november 1989 forsvandt den fysiske adskillelse mellem 2 verdener og det blev startskuddet til Sovjetunionens opløsning, enden på den kolde krig og Tysklands genforening. Et flertal af alle tyskere mener stadig, at genforeningen var rigtig, men østtyskernes forventninger til genforeningen er langt fra blevet indfriet. Arbejdsløsheden er høj og udsigterne ikke for lyse for den tyske økonomi. Der er en nettovandring i Tyskland fra Øst til Vest. Mange østtyskere (og østberlinere) føler sig som 2.rangs tyskere – noget formentlig kun tiden eller et kraftigt fald i arbejdsløsheden kan ændre på.

For Berlins vedkommende betød genforeningen et farvel til næsten 400.000 industri-arbejdspladser, som kun havde kunnet klare sig i Vestberlin på grund af de føromtalt massive støtteordninger. Bl.a. dette og genforeningens tæring på den tyske økonomi førte til en økonomisk krise i byen. Effekten af Berlin som hovedstad blev overvurderet og befolkningstallet er ikke vokset som man havde forventet. Hver 10. leje-lejlighed i Berlin står til enhver tid tom – så her er masser af gode og billige boliger til leje.

Byggeriet i det tidligere Østberlin har været af gigantiske dimensioner siden 1990, og der nybygges og renoveres stadig. Området ved **Reichstag** var i flere år Europas største byggeplads, og forandringerne siden man startede med ombygninger i området i 1995 er enorme. Udover de førnævnte projekter har bebyggelsen af **Potsdamer Platz** syd for **Brandenburger Tor** været et projekt af en størrelsesorden, som er vanskelig at forstå. På få år i slutningen af 90'erne opbyggedes en helt ny bydel, som dagligt gæstes af 70.000 mennesker, heraf hovedparten berlinere. Herudover foregår der stadig gennemgående saneringer af boligejendomme i Østberlin, og man vil kunne se gader, hvor enkelte endnu ikke istandsatte huse skriger til himlen ved siden af andre nypudsede facader.

Man skal også huske at historien er så tydelig i Berlin – og det sammenholdt med at byen syder og bobler af kunst, kultur og nyskabelser gør – efter min mening – byen til noget helt enestående.

Berlin im Griff

Men hvor er den så – historien ? Udover skudhullerne fra kampen om Berlin i 1945 i murene på mange huse i Østberlin ?

Måske er historien allermost synlig i **Niederkirchnerstrasse** lige syd for Potsdamer Platz. Man stiller sig midt i gaden ved **Martin Gropius Bau** og ser mod øst. Til højre Martin Gropius Bau, tidl. kunsthåndværkermuseum bygget 1877-81 i pallazo-agtig stil. Stærkt beskadiget 1945 og først genopbygget 1978-89. Denne bygning stod 1961-1989 i Vest-berlin klods op ad muren, som løb igennem gaden. Til venstre **Preussisches Herrenhaus/Berliner Abgeordnetenhaus**, et stort anlæg opført 1892-1899 som husede Preussens politiske system med landdag og ministerråd. Krigsbeskadiget og først efter murens fald fuldt genopbygget 1990-1993 og den tidl. landdags-bygning huser nu Abgeordnetenhaus (byen Berlins parlament) og Bundesrat, som er repræsentationen for de enkelte Bundesländer i regeringsbyen Berlin. Denne bygning stod i 1961-1989 i Øst-Berlin.

Niederkirchnerstrasse hed før 1945 Prinz-Albrecht Strasse og her i denne gade havde Gestapo hovedkvarter, forhørslokaler og fængsel. Ser man mod øst har man den store grund på hjørnet af **Wilhelmstrasse**, hvor man mindes de forbrydelser der blev begået her og de ordrer om fængsling og henrettelser af 100.000-vis af mennesker som udgik herfra. Stedet kaldes **Topographie des Terrors** og dækker området som tidligere husede de 3 bygninger, hvorfra Gestapo arbejdede. Der er foretaget udgravninger og samlet dokumentation på stedet, som får sit eget museum.

Langs grunden står et af de få bevarede stykker af **Berlinmuren**. Det er vanskeligt at forestille sig anlæggets fulde størrelse, idet der var både en ydermur samt en indermur ind mod Østberlin og herimellem et stykke ingenmands-land med pigtråd, asfaltvej til patruljer med hunde, alarmsystemer m.v. **OBS:** Her og mange andre steder er murens forløb markeret med en række brosten nedlagt i vej/fortov.

For enden af gaden mod øst til venstre langs **Wilhelmstrasse** ligger Görings luftfartsministerium – et enormt bygningskompleks som regnes for nationalsocialisternes første større byggeprojekt.

Bygget 1935-36 af Ernst Sagebiel, som også i 1936 opførte lufthavnsbygningen i **Tempelhof**. Det forblev relativt ubeskadiget under krigen og blev i DDR-tiden 'Haus der Ministerien' og husede forskellige ministerier og administration. Fra denne bygning blev DDR-staten proklameret 1949. Efter genforeningen brugte Treuhandanstalt bygningen (den institution som skulle tilbagegive konfiskeret ejendom i Østberlin og det tidligere DDR til de oprindelige ejere), som efterfølgende blev moderniseret og nu rummer det genforenede Tysklands finansministerium.

Mod øst munder Niederkirchnerstrasse ud i **Wilhelmstrasse**, som var kejsertidens pragtgade med ministerier, ambassader og store palæer. Her fandtes også mange af nazitidens ministerier, og går man hen til Wilhelmstrasse og ser til venstre, ser man (på den anden side af den trafikerede Leipziger Strasse) hjørnet Wilhelmstrasse/Vosstrasse, hvor Hitlers rigskansleri lå. I haven her bag lå nedgangen til førerbunkeren, hvor Hitler som bekendt endte sine dage.